

Studium interwencji

Wykorzystywanie różnorodnych sposobów prezentacji treści – zastosowanie ETR (tekstów łatwych do czytania i rozumienia) w pracy z uczniami z trudnościami w rozumieniu języka

Poziom interwencji:

oddziaływanie na nauczycieli specjalistów; oddziaływanie na nauczycieli;
oddziaływanie na dziecko/ucznia

Etap edukacyjny:

Szkoła podstawowa klasy 1-3, szkoła podstawowa klasy 4-8

Kategoria interwencji:

interwencja szkoleniowa (skierowana do nauczycieli danej szkoły)

Problem:

Głównym problemem – który sprawia, że edukacja nie zawsze jest dostępna w równym stopniu dla wszystkich uczniów – jest fakt, iż nie uwzględnia zróżnicowanych potrzeb osób uczących się. Nauczyciel prowadzący zajęcia dydaktyczne najczęściej stosuje preferowane przez siebie sposoby przekazu informacji, często są one jednorodne i nie zawsze uwzględniają różnice indywidualne między uczniami. Nie zawsze dokonuje on rozpoznania/diagnozy indywidualnych stylów uczenia się dzieci, czy różnych sposobów odbierania przez nie informacji. Prezentując treści, nie uwzględnia trudności uczniów w rozumieniu mowy i języka bez względu na ich etiologię, co może skutkować brakiem lub ograniczeniem

odbierania i rozumienia treści przekazywanych przez nauczyciela w procesie dydaktycznym.

Osoby uczące najczęściej stosują standardowy język i sposób przekazywania treści. Język i sposób przekazywania treści stosowany przez osoby uczące najczęściej jest standardowy, czyli taki, który skierowany jest do wszystkich uczniów bez zwracania uwagi na jego dostosowanie do kompetencji językowych uczniów. Powoduje to trudności w zrozumieniu przekazywanych treści. Nauczyciele nie zawsze uwzględniają fakt, iż dostosowanie formy przekazu może przyczynić się do lepszego rozumienia mowy i języka przez większą liczbę uczniów (w tej grupie są zarówno Ci, dla których ta metoda została stworzona, czyli osoby z niepełnosprawnością intelektualną, jak i osoby z doświadczeniem migracji, dla których język polski nie jest językiem ojczystym, osoby bilingwalne, a także osoby ze spektrum zaburzeń autystycznych czy z niepełnosprawnością słuchową).

Nie wszyscy nauczyciele znają ETR (*Easy to Read*), czyli tekst łatwy do czytania i rozumienia, który jest narzędziem pozwalającym na dostosowanie przekazywanych treści do potrzeb różnych odbiorców. Często nauczycielom brakuje nie tylko wiedzy, ale także przekonania co do sensowności stosowania ETR, a brak świadomości na temat specjalnych potrzeb uczniów tylko to wzmacnia. Zdarza się, że nauczyciele prowadzą lekcje w taki sposób, że uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego pracują oddzielnie od reszty grupy, przy pomocy nauczyciela współorganizującego, realizując materiał i zadania z dostosowaniami. Tymczasem można uwspólnić zadania, zamiast projektować materiały w taki sposób, aby były one dostępne w tym samym czasie dla wszystkich uczniów. Brak dostosowywania języka (w mowie i piśmie) może sprawiać trudności wielu uczniom. Dlatego ważne jest, aby w procesie dydaktycznym kłaść nacisk na kompetencje osób prowadzących lekcje z wykorzystaniem założeń ETR (teksty łatwe do czytania i rozumienia), który może zwiększyć efektywność pracy dydaktycznej w zakresie rozumienia przekazywanych treści. Dlatego ważne jest, aby podnosić kompetencje nauczycieli i wdrażać ich do prowadzenia lekcji z wykorzystaniem założeń ETR.

Cele:

1. Zapoznanie z założeniami i strategią przygotowania tekstu łatwego do czytania i rozumienia.
2. Podnoszenie kompetencji nauczycieli w zakresie tworzenia tekstów łatwych do czytania i rozumienia.
3. Podnoszenie poziomu rozumienia prezentowanych treści przez uczniów z trudnościami w rozumieniu mowy i języka bez względu na etiologię.

Ogólny opis interwencji:

Zaproponowana interwencja polega na przygotowaniu nauczycieli specjalistów do wdrożenia pozostałych nauczycieli do prowadzenia zajęć uwzględniających zróżnicowane potrzeby uczniów w zakresie rozumienia mowy i języka. Dzięki temu będą mogli wyposażyć nauczycieli w kompetencje związane ze stosowaniem narzędzia jakim jest ETR. Nauczyciele specjaliści zostaną zapoznani z założeniami Projektowania Uniwersalnego w Edukacji (UDL), następnie skupią się na Pierwszej Zasadzie Projektowania Uniwersalnego w Edukacji (PUwE), a w jej ramach z ETR. Wszelkie niezbędne informacje na temat pierwszej zasady UDL i ETR znajdują się w materiałach „Projektowanie uniwersalne w edukacji”: przewodniku (załącznik nr 2) i narzędziowniku (załącznik nr 1).

W drugim etapie nauczyciele specjaliści powinni przekazać wiedzę na temat stosowania ETR – zasadności, skuteczności, zasad przygotowania tekstów w mowie łatwej do czytania i rozumienia osobom prowadzącym zajęcia z uczniami z trudnościami w rozumieniu mowy i języka bez względu na etiologię. Może się to odbywać w ramach szkoleń podczas rad pedagogicznych, szkoleń przeznaczonych dla chętnych nauczycieli, szkoleń indywidualnych (jeśli taka sytuacja zaistnieje).

Nauczyciele powinni uwzględniać w planowaniu zajęć dydaktycznych, oraz ich późniejszym prowadzeniu, możliwość stosowania różnorodnych sposobów prezentacji treści lekcji tak, aby umożliwić równy dostęp do informacji wszystkim uczniom (dostosowanie mowy i języka, aby była zrozumiała przez uczniów z trudnościami z rozumieniem mowy i języka).

Interwencja może być zastosowana w każdej sytuacji dydaktycznej, w której uczestnikiem jest uczeń z trudnościami w rozumieniu mowy i języka bez względu na etiologię trudności. Interwencja może być rozpoczęta zarówno ze wskazania nauczyciela specjalisty, nauczyciela, którzy w swojej klasie ma uczniów z trudnościami w rozumieniu mowy i języka lub dyrektora placówki, który dostrzega taką potrzebę.

Podstawy naukowe interwencji:

Tekst łatwy do czytania i rozumienia to narzędzie dostępności informacyjno-komunikacyjnej i racjonalne dostosowanie umożliwiające korzystanie z wolności i praw człowieka (Abramowska, Makowiecka, Czarkowska, Zima-Parjaszewska, 2021). Określenie „formy łatwe do czytania i rozumienia” pojawia się w artykule 9 „Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych:.. Międzynarodowe wytyczne dotyczące praktyk w zakresie języka łatwego do czytania i rozumienia zostały opracowane przez Inclusion Europe (IE, 2009) oraz Międzynarodową Federację Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (International Federation of Library Associations and Institutions) (IFLA, 1997, 2010). Określenie „tekst łatwy do czytania” w prawie krajowym zostało po raz pierwszy użyte w ustawie o zapewnieniu dostępności osobom o szczególnych potrzebach, uchwalonej 19 lipca 2019 roku (Ustawa z dnia 19 lipca 2019 roku o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, 2019). Ustawa nakłada na wszystkie podmioty publiczne obowiązek publikowania „czytelnych informacji” o zakresie swojej działalności na swoich stronach internetowych (Przybyła-Wilkin, 2021; Ustawa z dnia 19 lipca 2019 roku o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, 2019, art. 6 pkt 3c). Pierwsze polskie teksty w formacie języka łatwego do czytania i rozumienia zostały opublikowane w 2002 roku w czasopiśmie *Spółeczeństwo dla wszystkich*, wydawanym przez dawne Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (PSOUU) obecnie Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną (PSONI). W 2010 roku PSOUU, które jest członkiem sieci Inclusion Europe, opublikowało polską wersję europejskich standardów przygotowania tekstu łatwego do czytania i zrozumienia (Abramowska, 2015; za: Przybyła-Wilkin, 2021). Tekst łatwy do czytania i rozumienia (ETR) to

sposób opracowania informacji przeznaczonej dla osób mających problemy z czytaniem i rozumieniem, obejmujący zarówno dobór słów, sposób formułowania zdań, jak i kompozycję tekstu, rodzaj i rozmiar użytej czcionki, użycie odpowiednich ilustracji lub symboli (Abramowska i in., 2021).

Dla kogo przeznaczony jest ETR?

ETR przeznaczony jest dla wszystkich, którzy mają trudności w czytaniu i rozumieniu standardowych tekstów. Trudności tych osób mogą być spowodowane niepełnosprawnością bądź inną niekorzystną sytuacją (np. osoby z doświadczeniem migracji, dla których język, w którym sporządzono tekst nie jest językiem ojczystym).

Możemy zidentyfikować 2 główne grupy użytkowników ETR:

1. Osoby z niepełnosprawnością: intelektualną, słuchową – przede wszystkim z głuchotą prelingwalną, ze spektrum zaburzeń autystycznych, nadpobudliwością psychoruchową, z afazją, demencją;
2. Czytelnicy z ograniczoną znajomością języka lub umiejętnością czytania: z oświadczeniem migracji, z funkcjonalnym analfabetyzmem, dzieci w wieku do 10 lat, które nie opanowały jeszcze czytania ze zrozumieniem (IFLA, 2010).

Osobom z tych grup teksty łatwe do czytania mogą otworzyć drzwi do lepszej edukacji. Materiały te mogą wzbudzić zainteresowanie i być narzędziem do poprawy umiejętności czytania (IFLA, 2010). Przy ich tworzeniu istotnym jest poznanie odbiorcy, dla którego przygotowywana jest konkretna informacja. Ma to znaczenie dla doboru słów, tak aby były one znane czytelnikowi bez konieczności ich dodatkowego wyjaśnienia. Sytuacją najbardziej pożądaną z punktu widzenia przydatności jest przygotowanie informacji dla konkretnej osoby, odpowiadając na jej potrzeby, możliwości poznawcze oraz sposób funkcjonowania („Tekst łatwy do czytania i zrozumienia. Instrukcja”, 2021).

ETR w edukacji

- Pierwszą przesłanką do wyboru tematu i opracowania materiału edukacyjnego i ćwiczeniowego w tekście łatwym jest **postawa programowa**.

- Drugą przesłanką jest twórcze podejście do programu kształcenia i chęć nauczycieli do sprawdzenia się w innej formie pracy na etapie przygotowania się do prowadzenia zajęć.
- Czasami materiał edukacyjny wymaga zacytowania tekstu źródłowego, np. na języku polskim. Należy wtedy przedstawić uczniom oryginalny tekst, a jednocześnie opracować jego wersję łatwą.
- W tekście źródłowym w formie łatwej do czytania i zrozumienia należy wybrać najważniejsze treści kluczowe informacje i zapisać je w sposób najlepiej dostosowany do percepcji uczniów mających problemy z rozumieniem.
- Redaktor tekstu łatwego, który nie jest nauczycielem przedmiotowym, powinien przygotowywać go w ścisłej z nim współpracy.
- ETR będzie najmniej potrzebny na pierwszym etapie edukacyjnym, ponieważ większość podręczników i materiałów ma przystępną formę.
- ETR będzie najbardziej pożądanym na drugim i trzecim etapie edukacyjnym. Należy jednak zadbać o to, aby pomimo zwiększonej czcionki, prostych zdań i ilustracji, tekst łatwy odwoływał się do wiedzy nastolatków i nie był infantylny.
- Najlepszymi redaktorami łatwego tekstu edukacyjnego są osoby, które na co dzień pracują z uczniami z trudnościami w czytaniu i rozumieniu oraz znają ich potrzeby.
- Ważnym w przygotowaniu tekstu łatwego do czytania jest sprawdzenie jego dostępności przez osoby z trudnościami w czytaniu i rozumieniu tekstów. Tekst powinien być skonsultowany minimum przez jedną taką osobę.
- Teksty w ETR są racjonalnym dostosowaniem dla osób ze szczególnymi potrzebami w realizacji prawa do nauki. Ich tworzenie w procesie edukacji może być oceniane jako obowiązek po stronie szkoły wobec tych uczniów i uczennic (opracowane na podstawie: „Tekst łatwy do czytania i zrozumienia. Instrukcja”, 2021).

Skuteczność ETR

W artykule pt. „Język łatwy do odczytania na stronach internetowych przyjaznych osobom z niepełnosprawnością: wpływ użytkowników bez niepełnosprawności” („Easy-to-read language in disability-friendly web sites: Effects on nondisabled users”) autorzy: Sven Schmutz, Andreas Sonderegger, Juergen Sauer (2019)

analizują wpływ używania języka łatwego do czytania (jako ważnego kryterium dostępności stron internetowych w celu użytkowników z niepełnosprawnością) na użytkowników bez niepełnosprawności. Przeprowadzono test użyteczności strony internetowej z udziałem 128 uczestników bez niepełnosprawności. Każdy uczestnik oceniał jedną z dwóch wersji strony internetowej: stronę z językiem konwencjonalny oraz stronę opracowaną przy użyciu ETR. Dokonano pomiarów wydajności (np. rozpoznawania treści i czasu czytania) oraz subiektywnych reakcji użytkowników (np. postrzeganej użyteczności i sympatii do tekstu). Wyniki pokazały, że język łatwy do czytania (w porównaniu z językiem konwencjonalnym) doprowadził do poprawy niektórych wskaźników wydajności (np. rozpoznawania treści). Nie można jednak pominąć niekorzystnego wpływu zastosowania ETR na użytkowników bez niepełnosprawności: zmniejszenie sympatii do tekstu i zamiaru ponownego odwiedzenia strony internetowej. Na podstawie uzyskanych wyników autorzy stwierdzają, że uwzględnienie dostępności w projektowaniu stron internetowych może zapewnić szeroki zakres korzyści również dla użytkowników bez niepełnosprawności. Konkludują, że dalsze prace nad wpływem wielorakich aspektów dostępności (w tym dostępności tekstu) na różne grupy użytkowników zwiększyłyby świadomość dostępności wśród praktyków, co przyczyniłoby się do większej równości i integracji dla użytkowników sieci internetowej. Podkreślają jednak bardzo istotny aspekt konieczności uwzględnienia przy wdrażaniu ETR na stronach internetowych zarówno niekorzystnych, jak i korzystnych skutków dla użytkowników bez niepełnosprawności.

Inmaculada Fajardo z zespołem badaczy (2014) w artykule pt. „Łatwe do czytania teksty dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną: Czynniki językowe wpływające na rozumienie” („Easy-to-read texts for students with intellectual disability: linguistic factors affecting comprehension”) prezentują badania, w których został sprawdzony poziom rozumienia fragmentów tekstu hiszpańskiego, zaprojektowanego zgodnie z wytycznymi IFLA (2009) dotyczącymi tekstu łatwego do czytania oraz związek między rozumieniem czytania a różnymi cechami językowymi tych tekstów. Poproszono 16 uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i niskim poziomem umiejętności czytania o zapoznanie się z tekstami łatwymi do przeczytania, a następnie o wypełnienie testu czytania ze zrozumieniem. Badania

zasadniczo potwierdziły, że korzystanie z tekstów łatwych do czytania wspiera rozumienie treści przez uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. Wskazały również na znaczenie takich czynników jak: długość tekstu, liczba zdań czy spójników w tekście. Im dłuższe teksty, tym niższy poziom ich rozumienia przez uczniów. Długie teksty są przez uczniów z niepełnosprawnością intelektualną postrzegane jako trudne, co negatywnie wpływa na motywację do czytania, a w konsekwencji wywołuje pasywne strategie czytania. Podobne prawidłowości dotyczą liczby zdań i spójników w tekście. Im większa liczba zdań i ich złożoność, tym uczniowie osiągnęli niższe wyniki w pytaniach sprawdzających rozumienie tekstu. Autorzy mają nadzieję, że ich spostrzeżenia pomogą specjalistom w dziedzinie edukacji (nauczycielom, redaktorom tekstów itp.) w bardziej optymalnym dopasowywaniu tekstów do poziomu czytania uczniów z niepełnosprawnością intelektualną.

Również słoweńscy autorzy: Marta Licardo, Nina Volčanjek i Dragica Haramija zbadali skuteczność tekstów łatwych do czytania w grupie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. W artykule pt. „Różnice w umiejętnościach komunikacyjnych wśród uczniów szkół podstawowych z lekką niepełnosprawnością intelektualną po zastosowaniu tekstów łatwych do czytania” („Differences in Communication Skills among Elementary Students with Mild Intellectual Disabilities after Using Easy-to-Read Texts”) prezentują badania, których celem była analiza różnic w mowie, języku i umiejętnościach komunikacyjnych między uczniami z lekką niepełnosprawnością intelektualną korzystającymi z tekstu narracyjnego (opowiadania) napisanego łatwym do czytania tekstem (grupa eksperymentalna), a uczniami z lekką niepełnosprawnością intelektualną korzystającymi z książki zawierającej tę samą treść, ale napisanej zwykłym tekstem (grupa kontrolna). Uzyskane wyniki wskazują, że uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, którzy słuchają tekstu łatwego do czytania, wykazują lepsze umiejętności komunikacyjne w indywidualnych rozmowach z nauczycielem. Rozumienie uczniów w grupie eksperymentalnej było lepsze niż w grupie kontrolnej zarówno na poziomie dosłownym, który odnosi się do rozumienia rzeczywistego znaczenia zdań, jak i na poziomie wnioskowania, który odnosi się do integracji między fragmentami tekstu lub między tekstem a wcześniejszą wiedzą. Autorzy konkludują, że tekst łatwy do

czytania może poprawić zrozumienie i umiejętności językowe osób z niepełnosprawnością intelektualną, a zatem powinien być promowany i używany przez nauczycieli, innych specjalistów oraz rodziców tak często, jak to możliwe.

Autorzy: Victoria Yaneva, Irina Temnikova i Ruslan Mitkov (2015) w swoim artykule pt. „Teksty dostępne dla osób z autyzmem. Studium Eye-trackingu” (Accessible texts for autism: An eye-tracking study) prezentują badania osób ze spektrum zaburzeń autystycznych wykorzystujące technologię śledzenia wzroku, których celem było dostarczenie dowodów na znaczącą różnicę we wzorcach uwagi uczestników ze spektrum zaburzeń autystycznych i bez oraz ocena poziomu rozumienia tekstów w formacie tekstów łatwych do czytania i rozumienia. Uczestnikami badania było 20 dorosłych osób ze spektrum zaburzeń autystycznych (7 kobiet, 13 mężczyzn) oraz 20 osób nieautystycznych (grupa kontrolna). Badanie dostarczyło dowodów na różnice we wzorcach uwagi między uczestnikami ze spektrum zaburzeń autystycznych i bez oraz zasugerowało, że zarówno zdjęcia, jak i symbole są przydatne osobom ze spektrum zaburzeń autystycznych w odbiorze tekstów. Z badań płynie również wniosek, że większość osób ze spektrum zaburzeń autystycznych woli czytać teksty z obrazami, w przeciwieństwie do osób bez spektrum zaburzeń autystycznych, dla których w większości przypadków nie ma znaczenia, czy w tekście znajdują się obrazy, czy nie. Interesującym kierunkiem przyszłych prac jest analiza rodzajów wskazówek wizualnych, które wspomagają rozumienie tekstów przez osoby ze spektrum zaburzeń autystycznych, a także analiza ich fiksacji wzroku na określonych konstrukcjach w tekstach.

Na podstawie uzyskanych wyników autorzy sformułowali kilka ważnych rekomendacji dla sposobu ilustrowania tekstów łatwych do czytania przeznaczonych dla osób ze spektrum zaburzeń autystycznych:

- Ilustrowanie głównych myśli w akapitach tekstu poprzez wstawienie obrazów związanych z tematem akapitu; obrazy powinny być umieszczone jak najbliżej zdania lub grup zdań, do których się odnosi.
- Zdjęcia i symbole są tak samo odpowiednie, więc przy tworzeniu łatwych tekstów dla osób ze spektrum zaburzeń autystycznych można wykorzystywać oba sposoby ilustracji; należy jednak unikać używania symboli, które są zbyt

abstrakcyjne lub ich zrozumienie wymaga znacznej wcześniejszej wiedzy w danym obszarze.

- Należy unikać wszelkich obrazów niezwiązanych ze znaczeniem tekstu.

Strategia działania:

Ważnym elementem interwencji jest przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć w sposób, który będzie uwzględniał język i mowę dostosowaną do potrzeb uczniów z trudnościami w czytaniu i rozumieniu języka. Zastosowanie przez nauczycieli ETR wymaga wiedzy i umiejętności w tym zakresie. W związku z tym, po wykryciu przez nauczyciela specjalistę lub inną osobę mającą kompetencje do rozpoznania problemu w danej klasie, z danym uczniem, bądź grupą uczniów, należy przeprowadzić poszczególne kroki:

Krok 1. Prowadzący nauczyciel specjalista przeprowadza szkolenie dla nauczycieli:

- Na szkolenie zgłaszają się nauczyciele, którzy mają w swojej klasie uczniów ze szczególnymi trudnościami w zakresie rozumienia mowy i języka bez względu na etiologię tych trudności. Ewentualnie nauczyciel specjalista może wyjść z inicjatywą udzielenia takiego wsparcia, jeśli zna potrzeby danej klasy.
- Nauczyciel specjalista przeprowadza szkolenie nauczycieli, przekazując im istotę i założenia przygotowania lekcji z wykorzystaniem ETR. Może się to odbywać w ramach szkoleń podczas rad pedagogicznych, szkoleń dla chętnych nauczycieli lub szkoleń indywidualnych.
- Przekazuje materiały pomocne w przygotowaniu tekstu łatwego do czytania i rozumienia (w tym zasady tworzenia ETR, przykłady, pomocne linki).

Wskazówki metodyczne

Zasady tworzenia tekstów łatwych do czytania i rozumienia znajdziesz tutaj:

- Narzędziownik (załącznik nr 1)
- Przykłady oraz szereg opracowanych materiałów znajdziesz tutaj:
<https://zpe.gov.pl/szukaj?query=teksty++%C5%82atwe+do+czytania+i+rozumienia&lang=pl&order=best>.

Krok 2. Nauczyciele przygotowują teksty do lekcji w formie ETR:

- Przed rozpoczęciem tworzenia materiału nauczyciele zapoznają się z podstawą programową przedmiotu określoną dla danego etapu edukacyjnego, którego materiał dotyczy.
- Wybierają konkretny dział (partię materiału np. lekcja biologii, dział stawonogi).
- Określają czas trwania interwencji – od 2 tygodni do 2 miesięcy (w zależności od tego, jak długo będzie trwało omawianie materiału z określonego działu).
- Prowadzą wszystkie zajęcia z uczniami, realizując wybrany dział z dostosowaniem materiałów zgodnych z zasadami ETR.

Krok 3. Ewaluacja skuteczności zastosowanej strategii:

Z dwóch perspektyw:

1. Prowadzącego – w trakcie trwania interwencji (lista kontrolna) oraz rozmowy z nauczycielami/nauczycielkami;
2. Nauczyciela – po zakończonej interwencji (kwestionariusz autorefleksji).
 - Prowadzący przeprowadza ewaluację skuteczności.
 - Prowadzący i/lub nauczyciel sprawdza, czy przygotowane materiały są zgodne z wytycznymi ETR.
 - Nauczyciel korzysta z kwestionariusza autoewaluacji.
 - Nauczyciel omawia z prowadzącym ewentualne problemy pojawiające się przy wprowadzaniu interwencji.

- Prowadzący udziela informacji zwrotnej nauczycielowi dotyczącej przygotowanych materiałów.

Czas trwania:

Minimalny czas trwania interwencji powinien być wyznaczony przez konkretną partię materiału/działu wybranego przez osobę uczącą do realizacji z wykorzystaniem ETR. Sugerowany czas trwania: od 2 tygodni do 2 miesięcy.

Monitorowanie i ewaluacja skuteczności:

W opisanej interwencji monitorowanie przebiega dwustopniowo:

1. Ocena zastosowanych podczas zajęć materiałów przez nauczyciela pod kątem zrozumiałości i dostępności tekstów (lista kontrolna dla nauczyciela/nauczyciela specjalisty).
2. Opinia nauczyciela dotycząca efektywności zastosowanych materiałów przygotowanych zgodnie z założeniami ETR podczas zajęć z uczniami z trudnościami w procesie rozumienia przez nich prezentowanych treści w określonego działu (kwestionariusz dla nauczyciela).

Narzędzia ewaluacji:

1. *Lista kontrolna* do sprawdzania, czy teksty są zgodne z ETR (załącznik nr 3);
2. *Kwestionariusz autorefleksji dla nauczyciela/nauczycielki*, na podstawie którego ocenia swoje przygotowanie do tworzenia tekstów zgodnych z ETR i efektywność pracy przy użyciu takich tekstów z uczniami (załącznik nr 4).

Ryzyko/zagrożenia w realizacji:

- Brak zrozumienia istoty projektowania uniwersalnego w edukacji.
- Negatywne nastawienie do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
- Niechęć przed zmianą i koniecznością wprowadzania modyfikacji w wypracowane przez nauczyciela sposoby prowadzenie zajęć.

- Brak świadomości na temat potrzeb osób uczących się, a tym samym niezrozumienie, w jakim celu należy dostosowywać proces dydaktyczny.
- Obawa nauczycieli, że stosowanie ETR będzie miało negatywny wpływ na efektywność czytania ze zrozumieniem, na kompetencje językowe uczniów (uboższy słownik bierny i czynny, sposób budowania zdań).
- Obawa nauczycieli, iż przygotowanie tekstów ETR jest czasochłonne.
- Argumenty związane z niewielką liczbą uczniów, którzy potrzebują szczególnych dostosowań, co prowadzi do konstatacji, iż nie opłaca się dla jednego ucznia robić tak pracochłonnych dostosowań.
- Brak możliwości przełożenia wszystkich tekstów na ETR (np. poezja, teksty literackie).
- Konieczność realizacji podstawy programowej, która określa poziomy opanowania języka polskiego (np. w zakresie rozumienia i stosowania metafor, środków stylistycznych itp.).

Załączniki:

1. Narzędziownik
2. Przewodnik
3. Lista kontrolna dla nauczyciela/nauczycielki/nauczyciela specjalisty
4. Kwestionariusz autorefleksji dla nauczyciela/nauczycielki

Bibliografia:

Abramowska, B. E. (2015). Tekst łatwy do czytania i zrozumienia. W: M. Zima-Parjaszewska (red.), *Osoba z niepełnosprawnością intelektualną w postępowaniach sądowych i przed innymi organami. Poradnik praktyczny* (159–164). Warszawa: Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną.

Pobrano z:

https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/ON_w_postepowaniu_sadowym.pdf.

Abramowska, B. E., Makowiecka, K., Czarkowska, M. L., Zima-Parjaszewska, M. (2021). *Tekst łatwy do czytania i zrozumienia. Instrukcja*. Polskie Stowarzyszenie na

rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną. Pobrano z:

<https://zpe.gov.pl/b/tekst-latwy-do-czytania-i-zrozumienia-instrukcja/P17lb7LYC>.

Fajardo, I., Ávila, V., Ferrer, A., Tavares, G., Gómez, M., Hernández, A. (2014). Easy-to-read texts for students with intellectual disability: linguistic factors affecting comprehension. *Journal of applied research in intellectual disabilities*, 27(3), 212-225. Pobrano z: <https://doi.org/10.1111/jar.12065>.

Licardo, M., Volčanjek, N., & Haramija, D. (2021). Differences in Communication Skills among Elementary Students with Mild Intellectual Disabilities after Using Easy-to-Read Texts. *The new educational review*, 64, 236-246. Pobrano z: <https://doi.org/10.15804/tner.21.64.2.19>.

Przybyła-Wilkin, A. (2021). Easy language in Poland. W: C. Lindholm, U. Vanhatalo (red.) *Handbook of Easy Languages in Europe* (401-412). Pobrano z: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/52628/Handbook_of_Easy_Languages_in_Europe.pdf?sequence=12.

<https://zpe.gov.pl/szukaj?query=teksty++%C5%82atwe+do+czytania+i+rozumienia&lang=pl&order=best>

Schmutz, S., Sonderegger, A., & Sauer, J. (2019). Easy-to-read language in disability-friendly web sites: Effects on nondisabled users. *Applied Ergonomics*, 74, 97-106. Pobrano z: <https://doi.org/10.1016/j.apergo.2018.08.013>.

Yaneva, V., Temnikova, I., & Mitkov, R. (2015). Accessible texts for autism: An eye-tracking study. W: *Proceedings of the 17th International ACM SIGACCESS Conference on Computers & Accessibility* (49-57). Pobrano z: <https://wlv.openrepository.com/bitstream/handle/2436/609866/ASSETS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Dz.U. 2019, poz. 1696.